

cultés qui se sont manifestées jusqu'à présent ou bien, si cela n'est pas possible, de la supprimer purement et simplement.

Quand le tribunal est autorisé en vertu de la conjuncture concrète du cas donné de constater le fait de l'existence des circonstances particulièrement aggravantes, et tant que condition de droit criminel pour l'application de la loi dans tous les cas exceptionnellement graves — article 41 du Code pénal, donc même pour les délits les plus graves, ou bien des circonstances atténuantes qui rendent l'acte particulièrement insignifiant, il n'y a pas de raison de craindre que le tribunal ne serait pas en mesure de réaliser l'application équitable de la loi, même dans les cas auxquels on n'y a pas »songé« dans la disposition du deuxième alinéa de l'article 4 quand elle n'existait même pas. Une telle attitude est confirmée de même par l'expérience acquise tout aussi bien en Yougoslavie que dans les autres pays.

О СУДСКОЈ ЗАШТИТИ САМОУПРАВНИХ ПРАВА РАДНИХ КОЛЕКТИВА

Питање заштите самоуправних права грађана и организација постављало се често и раније али је оно тек са доношењем нашега новог Устава добило свој сигуран правни основ и путоказ. Као што је то већ у дискусији о Преднацрту Устава констатовано, до сада се веома ретко дешавало да је предузета судска интервенција за заштиту самоуправних права. У пракси се пак дешава да се самоуправна права не поштују, да се крше. Међутим, правни односно судски систем заштите тих права и одговорности за њихово кршење још није довољно одређен и регулисан. То је једно ново подручје за правну науку и законодавну праксу, али сам живот већ тражи конкретна решења. Због тога би заиста требало уложити нове напоре за даљу разраду правне заштите самоуправних права и изградити нову судску праксу на том подручју. Реч је овде управо о једној таквој пракси, која ће бити одраз стварно нових односа у нашем друштву, односа створених радничким самоуправљањем (1).

Уопште се појављује потреба једне свестраније и боље правне обраде самоуправљања и самоуправних права која уистини — више или мање — дају сасвим нов квалитет и свим другим правима. И то како у материјално-правном тако и у процесноправном или судско-организационом смислу и погледу. А познато је да код нас још није поклоњена довољна пажња ни правним питањима и проблемима који се тичу одговорности настале у вези са вршењем права самоуправљања и располагања друштвеним средствима. Мислимо посебно на имовинску или материјалну одговорност. Више се пак расправља само о извесним питањима друштвено-политичке или економске

(1) На ове и сличне чињенице указао је друг Вељко Влаховић, у дискусији на заједничкој седници Савезне народне скупштине и Савезног одбора ССРН Југославије, објављеној у књизи: Преднацрт Устава Федеративне Социјалистичке Републике Југославије, „Комунист“, 1962, Београд, с. 240 и сл. — У вези са овим интересантно је такође и запажање да су самоуправна права производних колектива била чешће нарушавана од стране комуна него од стране републичких и савезних органа (В. о томе ближе у књизи Института друштвених наука: Радничко самоуправљање — Тенденције и развој, с. 35 и сл.).

природе и углавном занемарује њихов тзв. законски или правни аспект. То је чињеница.

С обзиром на то, ми ћемо⁶ овде покушати да прикажемо и размотримо некоја питања и случајеве из ове области који се тичу судске заштите самоуправних права радних колектива или њихових чланова односно чланова радних заједница радних организација. Имајући у виду нарочито одговарајуће одредбе нашег новог Устава и оне које су донете ради његовог спровођења.

1. *Судска заштита изборног права чланова радне заједнице радне организације.* — Поред одговарајућих гаранција процедуралне природе које се тичу целосходног и правилног остваривања бирачког права радних људи у радним организацијама, наш Основни закон о избору радничких савета и других органа управљања у радним организацијама („Сл. лист СФРЈ“, бр. 15/64) предвиђа такође и један посебан вид или облик судске заштите тога права. Реч је овде о судској заштити која се практично остварује и постиже изјавом жалбе надлежном општинском суду. Таквој пак жалби, узевши уопште, може имати места због појављених неправилности или незаконитости у раду надлежних органа по питањима избора или опозива органа управљања у радним организацијама, као и по питању верификације и престанка њихових мандата. Нашим поменутиим законом (чл. 72, 73 и 74) предвиђене су управо, с обзиром на разлоге за изјаву жалбе као и на категорију или врсту органа против чијег се решења односно акта жалбе изјављује, и две посебно категорије или врсте ове жалбе. То су: прво, *жалба против решења надлежне комисије односно решења радничког савета*; и друго, *жалба против акта радничког савета*. Прва врста жалбе тиче се неправилности и грешака по питањима изборне процедуре а друга пак по питању верификације и трајања мандата чланова радничког савета.

1. *Жалба општинском суду против решења комисије односно решења радничког савета.* — Нашим поменутиим законом (чл. 73) предвиђена су три следећа случаја ове жалбе.

а) *Жалба против решења изборне комисије односно комисије за спровођење гласања о опозиву којим је одбијена кандидатска листа из разлога предвиђених у чл. 32 пом. закона.* По овоме пак законском пропису изборна комисија одбиће кандидатску листу ако нису испуњени прописани услови за подношење кандидатске листе, ако је листа поднесена по протеку законског рока или ако подносиоци листе нису отклонили недостатке због којих им је листа била враћена.

б) *Жалба против решења комисије којим се поништава избор односно гласање о опозиву због неправилности у раду бирачког одбора.* — Реч је овде о решењу надлежне комисије које она у смислу чл. 72 пом. закона доноси по приговорима поднетим јој од стране појединих кандидата за члана радничког савета, подносилаца кандидатских листи, бирача или дотичне синдикалне организације.

в) *Жалба против решења радничког савета којим је у случају чл. 58, ст. 2, поменутог закона одбијен предлог за покретање поступка за опозив.* — По овој одредби раднички савет ће одбити предлог ако нису испуњени услови за подношење предлога по одредбама овог закона.

Право на изјаву жалбе надлежном општинском суду у горе наведеним случајевима имају: подносиоци кандидатске листе, сваки кандидат односно подносиоци предлога за покретање поступка за опозив и синдикална организација. За доношење одлука по овој жалби надлежан је општински суд на чијем је подручју седиште радне организације односно радне јединице. Жалба се подноси у року од 48 часова од дана достављања решења. А суд доноси решење у року од 48 часова од дана пријема жалбе и против његовог решења нема места жалби. — Решење надлежног општинског суда по овој жалби је дакле правоснажно и коначно.

2. *Жалба општинском суду против акта радничког савета.* — По нашем закону (чл. 74) постоје следеће жалбе које се изјављују општинском суду против акта радничког савета у вези са верификацијом и трајањем мандата његових чланова.

а) *Жалба против акта радничког савета којим се верификује мандат односно одбија верификација мандата члана радничког савета у смислу одредбе чл. 40 закона.* — По овој законској одредби изборна комисија дужна је после утврђивања резултата избора радничког савета поднети радничком савету извештај о резултату избора, а раднички савет пак на првој седници после одржаних избора верификује мандате изабраних чланова радничког савета. — Ову жалбу може изјавити сваки бирач односно кандидат за члана радничког савета. Жалба се подноси општинском суду на чијем је подручју седиште радне организације, и то у року од осам дана од дана доношења акта радничког савета (чл. 74, ст. 1).

б) *Жалба против акта радничког савета којим се утврђује да је члану радничког савета престао мандат на основу опозива односно којим се утврђује да члану радничког савета није престао мандат на основу опозива у смислу одредбе чл. 61 закона.* — По овој законској одредби, комисија за спровођење гласања дужна је поднети радничком савету извештај о резултату гласања о опозиву. А члану радничког савета престаје функција кад раднички савет утврди да му је мандат престао на основу опозива. Ову жалбу могу изјавити члан радничког савета односно подносиоци предлога за покретање поступка за опозив. Жалба се и у овом случају подноси општинском суду на чијем је подручју седиште радне организације, и то опет у року од осам дана од дана доношења акта радничког савета.

У вези са овим питањима, треба напоменути и то да су нашим поменим Основним законом сагласно одговарајућим начелима и одредбама новог Устава предвиђене и извесне битне промене у погледу бирачког права за избор органа управљања у радним организацијама. Тако, на пример, бирачко право, које је до сада било ограничено само на раднике у сталном радном односу у радној организацији, проширује се на све чланове радног колектива односно радне заједнице (2). То право сада имају тзв. сезонски радници који су ангажовани на краће време за вршење сезонских послова. Осим тога, сада је бирачко право проширено и на лица која се у радној организацији школовањем и практичним радом оспособљавају за одређена занимања (ученици у привреди и сл.) — Од важнијих пак питања тзв.

(2) Према терминологији овог закона (в. чл. 1 и др.) израз „радни колектив“ замењен је изразом „радна заједница“.

изборне процедуре сматра се да треба поменути могућност избора радничког савета по изборним јединицама, што је стварно од посебног интереса и за садашњи процес интеграције наших радних организација (3).

II. *Судска заштита права директора радне организације.* — Поред осталих гаранција које наш поменути Основни закон о избору радничких савета пружа директору радне организације од евентуалних незаконитих одлука радничког савета по питању његовог разрешења, такође је предвиђена и одговарајућа судска заштита његових права. Овај закон даје директору право да може и једном посебном жалбом тражити од суда да утврди: да ли су постојали услови за његово разрешење и да захтева накнаду штете која му је причињена неоправданим разрешењем (в. чл. 97).

Наиме, по чл. 97 директор који је на основу одлуке радничког савета разрешен дужности може тужбом против радне организације тражити: да суд утврди да није био спроведен законом прописани поступак за разрешење директора односно да не постоје чињенице које представљају законски разлог за разрешење директора и тражити накнаду штете ако му је она одлуком о разрешењу проузрокована. Ова тужба се подноси општинском суду на чијем је подручју седиште радне организације, и то у року од 60 дана од дана достављања одлуке о разрешењу. Ако је ипак директор против одлуке о разрешењу изјавио жалбу општинској скупштини, он тужбу може поднети тек пошто општинска скупштина донесе одлуку о жалби, и то у року од 60 дана од дана кад му буде достављена одлука општинске скупштине (чл. 97, ст. 1). — Међутим, одлука суда донесена по овој тужби нема дејство на извршење одлуке радничког савета о разрешењу директора (чл. 97, ст. 2). Што значи да таква судска одлука, уколико се тиче њене правоснажности има само одговарајуће имовинскоправно или грађанско-правно дејство.

Овој и оваквој тужби могло би без сумње имати места и у случају разрешења директора у установама. Наиме, по нашем Основном закону о органима управљања у установама („Службени лист СФРЈ“, бр. 22/64) у установама се образују савет (раднички савет односно одговарајући орган управљања) и управни одбор (чл. 1). А директор односно одговарајући орган управљања именује се на начин предвиђен Основним законом о избору радничких савета и других органа управљања у радним организацијама (чл. 5). Овај пак наш закон не садржи и некоје специјалне, посебне одредбе које би се имале применити у случају разрешења директора извесне установе. Што значи да се и овде на сходан начин примењују поменуте законске одредбе које се тичу разрешења директора радних организација.

Иначе, тужба о којој је овде реч јесте несумњиво једна потпуна или тзв. осуђујућа или кондемнаторна тужба. По таквој тужби суд, као што је познато, доноси и одговарајућу пресуду; тј. такву пресуду која има својство тзв. извршног наслова и на основу које тужилац може тражити и принудну наплату досуђеног потраживања. Али би директор у наведеном случају могао такође, сходно одредбама чл. 175 Закона о парничном поступку,

(3) В. експозе Трајча Грујоског, савезног секретара за законодавство и организацију, дат на 10 седници Савезног већа Савезне скупштине одржаној 31. марта 1964. објављен заједно са пом. Основним законом, издање „Службеног листа СФРЈ“, 1964.

подићи и само тужбу за утврђење и тражити да суд својом пресудом утврди само то да није био спроведен законом прописани поступак за разрешење директора. Пошто он за такво једно судско утврђивање односно за подизање овакве тужбе несумњиво има, тј. може имати и потребан законом предвиђени правни интерес. Осим тога, по овде наведеним и сличним тужбама може се појавити и питање страначке способности и парничне или стварне легитимације учесника у поступку. Што се све има ценити и просуђивати према датим околностима и чињеницама конкретног случаја (4).

У вези пак са горе поменутом жалбом која се изјављује општинској скупштини, овде треба имати у виду и следеће одредбе истог закона. Наиме, ако при доношењу одлуке о разрешењу директора није спроведен законом прописан поступак или ако је раднички савет донео одлуку о разрешењу директора и поред тога што комисија сматра да захтев није основан, директор може у року од осам дана од дана достављања одлуке о разрешењу изјавити жалбу општинској скупштини. Жалба задржава извршење одлуке радничког савета о разрешењу директора. А општинска скупштина може по жалби укинути одлуку радничког савета о разрешењу директора или потврдити ту одлуку. Одлука општинске скупштине је коначна. Но, у таквом случају општинска скупштина може одлучити да се, пре доношења одлуке по жалби, у погледу разрешења директора претходно изјасни радна заједница радне организације (в. чл. 96). — Нашим новим Уставом одређен је ближе правни положај директора предузећа и других радних организација. У одговарајућим уставним одредбама дата су управо и основна начела о именовану и разрешењу директора као и о његовој одговорности. Поред осталог, нарочито је интересантно преношење права именовану и разрешења директора радне организације на раднички савет као и установу његове реизборности. Резумљиво је пак, да се је у садашњој фази развоја нашег друштвеног и економског система морао обезбедити и одређени утицај друштвене заједнице у предвиђеном поступку именовањем и разрешењем директора.

Но, директор може у овде наведеном случају тражити од надлежног суда и једну још потпунију и ширу заштиту својих права. Тако, по чл. 100 Основног закона о избору радничких савета директор који је разрешен има права из радног односа одређена прописима о радним односима. А то значи да би он могао такође покренути и одговарајући грађанскоправни односно радни спор, сагласно постојећим посебним одредбама Закона о парничном поступку које се тичу поступка у парницама из радних односа (чл. 413—417). — Али, као што је познато, за остваривање својих права из радног односа радник односно члан радног колектива је дужан да се претходно обрати органима самоуправљања па тек онда суду (5).

Према томе, данас се пред наше судство постављају стварно многи нови и сложенији задаци, и то како у области законске заштите личне сло-

(4) В. у вези са овим питањима наше чланке: Питање правне личности радних колектива, „Анали Правног факултета у Београду“, бр. 2/1954; Питање стварне легитимације за тужбу по основу грађанско-правне одговорности радних колектива према друштвеној заједници, „Архив за правне и друштвене науке“, бр. 1—2/1955, и тамо наведену литературу.

(5) В. о томе ближе др. Александар Балтић: Основи радног права Југославије, Београд, 1961, с. 223 и сл.

боде и права појединаца тако „и у области остваривања самоуправних права организација, установа и грађана, и у даљњој консеквенци у обезбеђењу стабилитета и јединства новог уставног уређења“. У вези пак са тим и таквим задацима дошло је код нас и до појаве једне значајне нове судске институције односно установе, до оснивања уставног судства (6). Нашим уставним судовима је, као што ћемо даље видети, поред осталих нарочито деликатних задатака по питању заштите уставности и законитости, поверена и заштита права самоуправних и других основних права и слобода.

III. Осврт за заштиту права самоуправљања пред уставним судом. — По нашем новом Уставу противустанан је сваки акт којим се наноси повреда праву самоуправљања радних људи (чл. 9, ст. 6). Због таквог једног акта може такође имати места и интервенцији надлежног уставног суда.

Тако, Уставни суд Југославије у границама своје надлежности одлучује и о заштити права самоуправљања и других основних слобода и права утврђених нашим уставом: кад су те слободе и права повређени појединачним актом или радњом од стране органа федерације и у другим случајевима које одреди савезни закон а није обезбеђена друга судска заштита (чл. 241, ст. 2). По одговарајућим пак одредбама нашег Закона о Уставном суду Југославије од 21 децембра 1963. („Службени лист СФРЈ“, бр. 52/63) сматраће се да судска заштита права самоуправљања и других права и слобода није обезбеђена ако законом није предвиђена надлежност другог суда (в. чл. 36, ст. 2). — Према томе ова судска заштита је дакле тзв. субсидијарног карактера. Што значи да њој практично може имати места само у случају када по постојећим прописима да пружање такве заштите нису стварно надлежни други наши судови. Заинтересована лица су дакле по постојећим прописима дужна да претходно користе друга предвиђена редовна правна средства и путеве за заштиту њихових самоуправних и других основних права и слобода у случају повреде тих права или слобода појединачним актом или радњом, па тек онда да се евентуално обрате и надлежном уставном суду. То је управо један од стварних и правних услова за могућност покретања поступка пред уставним судовима. А то данас заиста упућује и на закључак: да је надлежност уставних судова у погледу заштите права самоуправљања, као и других основних права и слобода у ствари прилично ограничена. Мада наш нови Устав иначе несумњиво полази од концепције: да је заштита ових права један од првих или приоритетних задатака уставних судова. — Сличне одредбе и у истом смислу садрже наравно и уставни појединих наших социјалистичких република (7).

У вези са овим треба напоменути: да по нашем Уставу (чл. 249) поступак за оцењивање уставности и законитости пред Уставним судом Југославије могу — поред осталих тамо предвиђених органа и установа — покренути и радне или друге самоуправне организације ако је повређено њихово право утврђено Уставом Југославије. Тај поступак покреће, тј.

(6) В. о томе ближе др. Јосип Хрнчевић: Судство у условима друштвеног самоуправљања, „Наша стварност“, бр. 2, фебруар 1962, с. 133 и сл.

(7) В. у вези са овим питањима веома интересантне и садржином богате чланке Евгени Димитров: Значењето и улогата на Уставниот суд во уставниот систем на СР Македонија; др. Иво Пухан: Заштита на правата и слободите на човекот и граѓанинот пред уставните судови, „Правна мисла“, бр. 6, Скопје, 1963.

може покренути Уставни суд Југославије и по сопственој иницијативи. Уопште, право иницијативе односно стварне легитимације за покретање поступка пред нашим уставним судовима је широко постављено.

И по нашем Закону о Уставном суду Југославије свако може захтевати од Уставног суда да покрене поступак за оцењивање уставности и законитости прописа и других општих аката. Уставни суд може покренути тај и такав поступак и по сопственој иницијативи. Осим тога, и сваки члан Суда може захтевати да се тај поступак покрене и да Суд о томе одлучи. Уставни суд пак покреће поступак у другим случајевима из своје надлежности на предлог грађана, органа и организација сагласно Уставу и овом закону (в. чл. 4 пом. закона). — Међутим, *предлог за заштиту права самоуправљања и других основних права и слобода који су повређени појединачним актом може се поднети само ако су коришћена редовна правна средства за заштиту ових права и слобода*. Под тим пак условом предлог за покретање поступка за ову заштиту може поднети свако чије је Уставом утврђено право самоуправљања или друго основно право или слобода повређено (в. чл. 36 и 37 истог закона). Иначе, Уставни суд спроводи поступак на основу одредаба овог закона, а у питањима која нису уређена овим законом може сходно применити одговарајућа правила процесних закона (чл. 49). Наш поменути закон садржи и извесне посебне одредбе о заступању органа и организација, као и других учесника у поступку пред Уставним судом.

У вези са тим, овде такође треба имати у виду да је стварна компетенција наших уставних судова далеко свеобухватнија и шира од појединих досадашњих наших судских поступака и њима одговарајућих правосуђа; те да ће то, с обзиром на познату деликатност и сложеност њиховога задатака, захтевати и изградњу адекватних метода и начина њиховога рада односно поступка. Имајући у виду и познату чињеницу, да се поступак или правна процедура наших уставних судова односи првенствено на нормативне акте. — Иначе, у томе поступку би могло имати места и извесној, наравно субсидијерној, примени појединих одредаба и правила нашег грађанског процесног права.

Познато је да је имституција Уставног суда уведена у наш уставни систем као једна новина и то првенствено ради заштите уставности и законитости. — Истичући посебно специфични карактер овога суда, друг Кардељ, поред осталог, каже: да Уставни суд, како Савезни тако и у републикама, представља више део скупштинског система него традиционалну судску институцију; да је он састављен од висококвалификованих стручњака и од јавних радника које именује Савезна односно републичка скупштина. И да је то — каже друг Кардељ — и разумљиво јер у нашим условима Уставни суд свакако не може бити чисти судски орган који би само статички, тј. формалноправно приступао појединим појавама и проблемима и у области уставног поретка него ће их ценити према објективној друштвеној и политичкој садржини процеса из којих ти проблеми и појаве ничу. У том смислу ће Уставни суд предузимати и одговарајуће политичке иницијативе у Скупштини и другим друштвеним органима. На тај начин ће и увођење Уставног суда „допринети остваривању општег курса да се у решавање проблема из

области друштвених односа што више уносе елементи споразумевања и арбитраже“ (8).

Истакнуто је такође да се једна од битних претпоставки за увођење уставног судства састоји у томе што су се самоуправне институције и демократске форме учешћа радних људи у друштвеном животу толико афирмирале да је управљање друштвеним пословима путем државног апарата постало кочница даљег социјалистичког прогреса, и да се у таквим условима уставно судство јавља „као поступак самог система самоуправљања и новог уставног уређења“ (9).

IV. *Питање управног спора против аката органа радничког самоуправљања.* — По нашим досадашњим прописима који су се тицали овог питања против аката радничког савета као и аката других органа радничког самоуправљања није имало места управном спору. Наиме, по нашем Закону о управним споровима од 1962. („Службени лист ФНРЈ“, бр. 23/52) управни спор се може водити само против управног акта. Управни акт у смислу овог закона је такав акт државног органа који је донет у каквој управној ствари а којим се решава о извесном праву или обавези одређеног појединца или правног лица (чл. 5). Међутим, решења односно акти радничког савета, као што је познато, нису управни акти државних органа већ су то самоуправни акти органа радничког самоуправљања. Наше привредне и друге радне организације су у ствари својеврсне друштвене организације. Зато се против аката њихових самоуправних органа до доношења новог Устава и његовог спровођења није могао водити управни спор (10).

По нашем пак новом Уставу о законитости коначних појединачних аката којима државни органи или организације које врше јавна овлашћења решавају о правима или обавезама, одлучује суд у управном спору ако за одређену ствар није законом предвиђена друга судска заштита. А само савезним законом може се изузетно, у одређеним врстама управних ствари, искључити управни спор (чл. 159). Међутим, према прелазним и завршним одредбама Закона о Уставном суду Југославије до усклађивања Закона о управним споровима са Уставом, против сваког коначног појединачног акта којим је повређено Уставом утврђено право самоуправљања или друго основно право или слобода може се водити управни спор и кад је важећим законима искључен управни спор, осим ако је за заштиту тих права и

(8) Тако Едвард Кардељ: Нови Устав Социјалистичке Југославије, Реферат на заједничкој седници Савезне народне скупштине и Савезног одбора ССРНЈ објављен у цит. књизи „Преднацрт Устава“... с. 118 и сл. Ту су изнета нешто опширније и нека објашњења о начелима и разлозима којима се руководила Комисија за уставна питања коју је Савезна народна скупштина формирала децембра 1960, и ставила јој у задатак да предложи Скупштини „начелне поставке и ставове за израду новог Устава“.

(9) Тако др. Хрнчевић у наведеном чланку, с. 136 и сл. — Уколико се посебно тиче уставног положаја уставних судова у односу на остале судове, в. интересантан чланак проф. др. Велимира Иванчевића: Нека питања организације уставних судова у Југославији и положај њихових чланова, „Зборник Правног факултета у Загребу“, бр. 1/1964, Загреб.

(10) В. о томе Закон о управним споровима, са стручним коментаром Богдана Мајсторовића, изд. „Архива за правне и друштвене науке“, Београд, 1952, с. 43 и сл. В. и др. Велимир Иванчевић, др. Миливој Ивчић и др. Антон Лалић: Закон о управним споровима с коментаром и судском праксом, Загреб, 1958, с. 28 и сл. — Ограничавајући појам управног акта само на акте државних органа, закон је — кажу ови аутори — искључио могућност да се покреће управни спор против аката органа који нису државни, тј. против аката самосталних установа и организација. Што у првом реду важи за наша предузећа и друге наше привредне односно радне организације.

слобода предвиђена друга судска заштита. Приликом пак усклађивања Закона о управним споровима прописаће се у којим случајевима о заштити Уставом утврђеног права самоуправљања и других основних права и слобода, кад је такво право или слобода повређена радњом, одлучују редовни судови (чл. 75). Но, одредбе Закона о Уставном суду Југославије које се односе на заштиту Уставом утврђеног права самоуправљања и других основних права и слобода примењују се само ако је појединачни акт којим је повређено такво право или слобода донет после проглашења Устава односно ако је радња којом је повређено такво право или слобода предузета после проглашења Устава или још траје (в. чл. 76 овог закона). — Према томе, по нашим одговарајућим новим прописима, тј. оним прописима који су донети после проглашења нашег новог Устава, могло би под одређеним условима имати места управном спору и против аката радничког савета и других органа радничког самоуправљања.

Чињеница је да највећи део слобода и права које зајемчује наш нови Устав „припадају човеку као људској личности и ствараоцу у друштвено-политичким односима“. Отуда наш Устав поставља начело да се све слободе и права које он зајемчује не могу одузети ни ограничити било којим другим правним актом или прописом. А права стечена на основу рада су неотуђива (в. чл. 36 и 70). Доследно томе, грађани уживају и судску заштиту ових слобода и права (11). — Нашим новим Уставом прихваћен је дакле и у овој области принцип строге законитости и правичности а са њиме и поменута установа управног спора. Мада би се иначе, тј. из разлога правне сигурности по истом питању могло прихватити и једно друкчије, управо досадашње решење. То је несумњиво.

Не можемо се овде, разумљиво је, упуштати у једно свестраније и ближе разматрање овога веома интересантног правног питања које и по својој практичној важности без сумње заслужује посебну пажњу. Тиче се управо ближег утврђивања правног положаја радних организација у светлости наших нових уставних одредаба и прописа. А дефинисање положаја и места радне организације у уставном систему је несумњиво једна од битних претпоставки и услова за обезбеђење права радних људи а исто тако и за вршење њихових обавеза према заједници (12). У вези са овим напомињемо да по нашем новом Уставу (чл. 13) радну организацију могу основати, сагласно закону, друштвено-политичке заједнице, радне и друге организације и грађани. Радна организација се оснива као предузеће или друга привредна организација за делатности у области привреде или као установа или друга организација за делатности у области образовања, науке, културе, заштите здравља, социјалне заштите или других друштвених служби. Све пак наше радне организације, без обзира на то ко их је основао имају по нашем Уставу исти положај. Што значи да све оне, као и њихови органи, уживају и исту правну односно судску заштиту. А законом се могу прописати услови за спајање радних организација као и за осамостаљивање или издвајање њихових појединих делова.

(11) В. о томе ближе у књизи Преднацрт Устава Федеративне Социјалистичке Републике Југославије, изд. Новинског издавачког предузећа „Комунист“, Београд, 1962, с. 147.

(12) В. о томе ближе др. Никола Балог: Положај радне организације, „Архив за правне и друштвене науке“, бр. 3—4/1962.

*

*

*

То су све несумњиво нови путеви у развоју правних наука а посебно у развоју и развојку нашега новог процесног права и правосудног система. Речено је, међутим, и то са разлогом: да је правни аспект само један од многобројних аспеката и нашега новог Устава који је у основи друштвено-политички и уставно-правни документ. И да наши правници, разумљиво је, ни у овом погледу немају никакав монопол већ да су они само сарадници на овом значајном друштвено-политичком послу (13).

Али, тај тзв. правни аспект, уколико се тиче нашег радничког самоуправљања, па и нашег друштвеног самоуправљања до сада, изгледа нам, није увек долазио до свога непосреднијег и правог изражаја. Досадашња пак организација наших судова, којима је поверена функција заштите самоуправних односно радних и других права грађана, била је углавном изграђена и заснована на концепцијама и мерилима тзв. класичног правног система у коме су средишне или најважније позиције припадале грађанском и кривичном праву. У томе погледу, и наравно не само у томе, извесна темељнија и значајна померања извршена су и предвиђена стварно тек нашим новим Уставом. У тој области такође има доста ствари које су или побољшане или сасвим оригиналне и нове. Познато је, на пример, да наш нови судски систем предвиђен овим Уставом чине *судови опште надлежности и специјализовани судови* који се оснивају и установљавају за одлучивање о одређеним стварима из судске надлежности.

Према томе, ради успешније и боље заштите самоуправних права наших радних колектива, као и заштите друштвене имовине којом управљају ти колективи, требало би решити и извесна конкретнија питања и проблеме који се тичу адекватне организације и унапређења рада судова. Потребно је, наиме, да се — после познате значајне реформе нашег судског система која је извршена новим Уставом — и уређење наших судова даље прилагођава новом развоју и развојку друштвено-економских и правних односа у нашој земљи, а посебно развојку система радничког и друштвеног самоуправљања.

Др. Адам П. Лазаревић

R É S U M É

De la protection judiciaire des droits d'autogestion des collectifs de travail

Dans cet article a été examiné en premier lieu la question de la protection judiciaire du droit électoral des membres de la communauté de travail de l'organisation de travail. Cette protection, d'après notre Loi fondamentale sur l'élection des conseils ouvriers et des autres or-

(13) Тако Владимир Симић: Место Преднацрта новог Устава у правном развоју и улога правника у јавној дискусији о Уставу, „Архив за правне и друштвене науке“, бр. 3—4/1962, с. 208.

ganes de gestion dans les organisations de travail, est réalisée pratiquement en déposant une plainte au tribunal communal compétent. Il y a deux sortes spéciales de cette plainte: premièrement, la plainte contre la décision de la commission électorale compétente c'est à dire la décision du conseil ouvrier et, deuxièmement, la plainte contre l'acte du conseil ouvrier. La première sorte concerne les irrégularités et les fautes relatives aux questions de la procédure électorale et la deuxième aux questions de vérification et de la cessation c'est à dire de la révocation du mandat des membres du conseil ouvrier.

Pour la protection des droits du directeur de l'organisation de travail il existe des dispositions de loi spéciales. En effet, étant donné que nos conseils ouvriers ont actuellement le droit d'élection et de révocation du directeur de l'organisation de travail, notre Loi fondamentale, ci-dessus mentionnée, assure au directeur, en dehors des autres garanties, celle qui le protège des décisions illégales éventuelles du conseil ouvrier, et la protection judiciaire correspondante de ses droits. Ainsi, le directeur peut exiger par une plainte spéciale contre l'organisation de travail que le tribunal communal compétent constate si les raisons invoquées pour sa révocation sont basées sur la loi. Il peut en même temps demander les dommages intérêts pour le tort qui lui a été causé par la révocation injustifiée. D'autre part, en tant que membre du collectif de travail, il est obligé de s'adresser préalablement pour la protection et la réalisation de ses droits aux organes d'autogestion, et seulement après au tribunal.

Dans ce travail a été présenté aussi un bref aperçu sur la protection des droits d'autogestion auprès de nos cours constitutionnelles. Il a été constaté à ce propos, entre autres, que d'après la nouvelle Constitution yougoslave de l'année 1963 tout acte qui porte atteinte au droit d'autogestion est considéré comme anticonstitutionnel. Un tel acte peut donner lieu à l'intervention de la cour constitutionnelle compétente. Ainsi, la Cour constitutionnelle de Yougoslavie, dans les limites de sa compétence, décide aussi de la protection des droits d'autogestion et des autres droits et libertés fondamentaux des citoyens, des organisations et des institutions. Mais ces décisions peuvent avoir lieu seulement dans le cas quand les droits et libertés mentionnés sont violés par un acte individuel ou par une action de la part des organes de la fédération et dans les autres cas qui sont prévus par la loi fédérale si une autre protection judiciaire n'en est assurée. Cette compétence de nos cours constitutionnelles est donc de caractère subsidiaire. Elles décident en tout premier lieu de la constitutionnalité et de la légalité des actes juridiques généraux ou normatifs.

La question du contentieux administratif contre les actes des organes d'autogestion a été examinée de même. D'après nos prescriptions qui étaient en vigueur jusqu'à présent, contre les actes du conseil ouvrier, ainsi que contre les actes des autres organes d'autogestion le contentieux administratif ne pouvait pas avoir lieu. D'après ces prescriptions, en effet, on pouvait intenter le contentieux administratif seulement contre l'acte administratif des organes d'Etat. Cependant, d'après nos prescriptions correspondantes nouvelles on peut intenter le contentieux administratif, dans les conditions déterminées, même contre les actes du conseil ouvrier et des autres organes de l'autogestion ouvrière.

Dans la conclusion il a été constaté, entre autres, qu'il est nécessaire actuellement, après la nouvelle réforme constitutionnelle, de réglementer d'une manière plus adéquate et plus détaillée l'organisation et le travail de nos tribunaux. Notre juridiction doit se conformer davantage au développement existant des rapports socio-économiques et juridiques dans notre pays, et tout spécialement au développement de l'autogestion ouvrière.